

Beogradski
centar za
bezbednosnu
politiku

KRIMINAL NA ZAPADNOM BALKANU U DOBA KORONE: PRVA ZAPAŽANJA

Saša Đorđević

Beograd, april 2020.

Sažetak

Prvi zvaničan slučaj zaražene osobe korona virusom na Zapadnom Balkanu zabeležen je na samom kraju februara. Nakon toga, vlasti u regionu su zatvorile granice i značajno ograničile kretanje ljudi kako bi sprečile dalje širenje zaraze. U takvom okruženju, glavni prioritet policijskih službi je postao kontrola kretanja stanovništva, a ne suzbijanje kriminalnih aktivnosti. Za to vreme, kriminalci u regionu su nastavili svoje aktivnosti, ali i tražili načine da iskoriste krizu i dodatno zarade.

Analiza kriminala u prvih šest nedelja pandemije pokazuje nekoliko tendencija.

Došlo je do malog skoka cene marihuane, koja je i dalje vrlo prisutna na tržištu. Isto važi i za stimulativne droge. Heroina ima veoma malo. Na početku pandemijske krize, naglo su skočile cene zaštitnih maski, asepsola i alkohola zbog pokušaja nameštanja cena. Zabeleženi su slučajevi prevara u kojima se koriste mobilne i digitalne tehnologije, kao i obijanja trafika, prodavnica, apoteka, menjačnica i sličnih objekata.

Za sada je teško utvrditi da li je došlo do pada ili rasta krijumčarenja i trgovine ljudima. Nisu primećeni slučajevi seksualne eksploatacije za onlajn usluge kao u Evropi, ali je porastao broj poziva organizacijama koje pružaju pomoć u vezi sa trgovinom ljudima. Osobe u problemu sa drogom i alkoholom, koje žive sa HIV-om, podložne stresu, sa narušenim mentalnim zdravljem, penzioneri, siromašni, beskućnici i doskorašnji zatvorenici su najveće potencijalne žrtve kriminala tokom pandemijske krize.

Moguće je predvideti nekoliko scenarija u budućnosti.

Doći će do smanjenja ponude i pada kvaliteta ilegalnih droga. Očekuje se povećanje cena zamenskih supstanci za heroin. Izvesno je da će kriminalne grupe pronaći alternativne načine distribucije ilegalnih narkotika i ostalih proizvoda po urbanim sredinama, korišćenjem mobilnih tehnologija i kurira, ali i korupcijom organa za sprovođenje zakona. Postoji mogućnost da kriminalne grupe prebace svoje proizvodne i logističke aktivnosti u manja mesta i ruralne sredine gde su manje vidljivi.

Potencijalni nasilni sukobi između kriminalnih grupa su mogući pre isteka zaliha ilegalnih supstanci. Izgledne su i investicije kriminalnih grupa ili pranje novca kroz proizvodnju i distribuciju medicinske i zaštitne opreme. Postoji verovatnoća da se slučajevi organizovanog kriminala ne istražuju jer nisu prioritetni u okolnostima širenja zaraze. Povećani su rizici od korupcije u sektoru bezbednosti, a posebno u graničnoj policiji.

Postoji opasnost da poraste broj prevara putem interneta i pojave lažnih humanitarnih organizacija koje žele da zarade. Može doći i do većeg broja zatvorenika u regionu zbog novih prestupnika koji najčešće krše mere ograničenja kretanja. Krijumčarenje ljudi biće otežano. Ako pandemijska kriza potraje, i to u okruženju slabih institucija, moguće je da se kriminalne grupe pozicioniraju kao partneri državi za pružanje usluga ili kao podrška.

Uvod

Prvi zvaničan slučaj zaražene osobe korona virusom na Zapadnom Balkanu zabeležen je 26. februara u Severnoj Makedoniji. Ubrzo nakon toga i u ostatku regionu se beleže prvi zaraženi: Bosna i Hercegovina (5. mart), Srbija (6. mart), Albanija (8. mart), Kosovo (13. mart) i Crna Gora (17. mart). Registrovano je 5.640 slučajeva obolelih od korona virusa na Zapadnom Balkanu do 11. aprila 2020, prema podacima Evropskog centra za sprečavanje i kontrolu bolesti.¹

Vlasti na Zapadnom Balkanu su tokom marta zatvorile granice i značajno ograničile kretanje ljudi zbog sprečavanja širenja zaraze. Takva odluka je brzo i bitno promenila živote skoro 18 miliona ljudi, a naročito lekara, farmaceuta, policajaca, vojnika, ali i kriminalaca u regionu. Od zdravstva, policije i vojske je traženo da spreče širenje zaraze, a od ljudi da ostanu kod kuće. Kriminalci su počeli da „računaju” kako da iskoriste nove prilike, ali i da izgube što manje profita.

Kao i u legalnom biznisu, kriminalni posao se prilično oslanja na slobodno kretanje ljudi i otvorenost granica, dok dobri kanali komunikacije ubrzavaju plasiranje i prodaju proizvoda.

Policija je dobila zadatak da najpre kontroliše kretanje ljudi, posebno za vreme policijskog časa koji je uveden u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji, Srbiji i Kosovu, dakle, u celom regionu Zapadnog Balkana. Tužiocima su za prioritet dobili rešavanje slučajeva prodaje robe na „crno” i kršenja zdravstvenih mera za vreme epidemije. U Srbiji, rad službi za borbu protiv visokotehnološkog kriminala se isključivo fokusirao na rešavanje slučajeva ugrožavanja sigurnosti i izazivanja panike preko društvenih mreža i Viber grupa, kao i na predmete koji imaju međunarodni karakter.²

U takvim okolnostima, borba protiv kriminala nije prioritarna. U prvih deset dana krize skoro i da nije bilo reči o suzbijanju kriminala, već najviše o ljudima koji nisu poštovali policijski čas i prekršili zdravstvene mere izolacije.

Iz prvih izveštaja o kriminalnim aktivnostima u doba korone zaključuje se da su kriminalci nastavili da posluju, ali i da su se prilagodili novoj situaciji. U Albaniji se već procenjuje da će zbog preusmeravanja pažnje policije na druge zadatke doći do porasta proizvodnje domaćeg kanabisa.³ U malom selu u Srbiji sa oko 1.500 stanovnika pronađena je ilegalna laboratorija za proizvodnju marihuane.⁴ Istovremeno, na Viber grupama kruže informacije gde i kada mogu da se kupe maske, aseptol ili alkohol na „crnom” tržištu.

U radnoj studiji analizirane su kriminalne aktivnosti u prvih šest nedelja pandemijske krize na Zapadnom Balkanu, odnosno od 28. februara do 11. aprila 2020. Cilj studije je da ukaže na moguće posledice preusmeravanja resursa organa za sprovođenje zakona sa suzbijanja kriminala na sprečavanje širenje zaraze i na nove uloge kriminalnih grupa u regionu. Posebna pažnja je okrenuta ka najvećim potencijalnim žrtvama kriminala u novom pandemijskom okruženju.

Studija sadrži pet odeljka, pri čemu je u svakom najpre predstavljeno kriminalno delovanje u određenoj oblasti, a zatim mogući razvoj situacije. Razmatrano je pet oblasti kriminalnog delovanja: 1) opojne droge, 2) ekonomski kriminal, 3) visokotehnološki kriminal, 4) imovinski kriminal, 5) krijumčarenje ljudi i trgovina ljudima. Na kraju radne studije su predstavljene preporuke za državne institucije, ali i organizacije civilnog društva.

Radna studija je izrađena analizom sadržaja usvojenih pravnih akata izvršnih vlasti u regionu tokom krize od širenja zaraze korona virusom, zvaničnih saopštenja policijskih službi i ministarstava nadležnih za unutrašnje poslove, medijskih analiza i vesti od 26. februara do 11. aprila 2020. godine, kao i izveštaja međunarodnih vladinih i nevladinih organizacija o kriminalnim aktivnostima tokom krize⁵.

Podaci sa terena i preporuke za potencijalne žrtve kriminala prikupljeni su kroz konsultacije i intervjue sa organizacijama i mrežama civilnog društva u regionu, kao što su, između ostalih, ASTRA – Akcija protiv trgovine ljudima, Centar za sigurnosne studije, Mreža za politike prema drogama u jugoistočnoj Evropi, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca, kao i sa predstavnicima institucija.

Opojne droge

Zbog otežane dostave izazvane ograničenjem kretanja, u najvećem delu regiona došlo je do malog skoka cene marihuane. Ipak, marihuane i dalje ima u velikim količinama, što dokazuju zaplene i hapšenja za vreme krize.⁶ Veću zaplenu je imala albanska policija koja je na početku krize pronašla 613kg kanabisa na severozapadu zemlje.⁷ Uobičajeni broj uhapšenih u Tirani, glavnom gradu Albanije, nije uvećan tokom krize, ali najčešći razlozi za hapšenja su bili prodaja droga i nepoštovanje mera ograničavanja kretanja.

U ostalim delovima Zapadnog Balkana primećene su zaplene marihuane uglavnom od 20 do 300 grama. Izuzetak je beogradska policija u Srbiji koja je uhapsila osobu od 17 godina sa 3kg marihuane.⁸

Informacije sa terena pokazuju i da je u Bosni i Hercegovini nedavno stigao veoma jeftin kokain po ceni od 30 evra za gram. Nije poznato odakle je stigao, ali ga najverovatnije sada ima i u Srbiji. Stimulativnih droga ili metamfetamina ima u velikim količinama u najvećem delu regiona.

Heroina ima malo i lošeg je kvaliteta. Uglavnom se injektira subokson, ali se koriste trodoni i sintetičke droge kao zamena za heroin.⁹

Za sada u Crnoj Gori nema velikih promena u odnosu na period pre krize, osim da se ponekad dešava da korisnici droga dobiju manju količinu opojnih sredstava u odnosu na cenu koju su platili. Dostava ilegalnih narkotika se vrši na kućnu adresu tokom dana i to najčešće preko dece ispod 14 godina, što je do sada bio uobičajen metod u Bosni i Hercegovini i Srbiji.¹⁰ Dodatno, u Srbiji su se pojavile glasine da se droga prodaje u pojedinim kladionicama.¹¹

Sadašnja pandemijska kriza će najverovatnije promeniti dinamiku ponude, potražnje i cene ilegalnih narkotika na tržištu, ali i kanale snabdevanja. Promene na tržištu biće veće ako se kriza oduži.

Dosadašnji trend prisutnih supstanci veće čistoće krenuće obrnutim putem zbog zatvaranja granica i otežane nabavke. Veliki dileri, kao i zavisnici, praviće zalihe i mešati ih sa različitim dodacima kako bi se više zaradilo, odnosno kako bi zalihe duže trajale. Scenario „prljave” droge u budućnosti može da izazove gomilu drugih problema, posebno zavisnicima i zdravstvenim radnicima koji sa njima rade na odvikavanju.

Ako kriza potraje, može doći i do povećanja broja zavisnika od lekova i narkotika kao posledice izolacije, straha i aneksioznosti ljudi. Opterećenost lekara sprečavanjem širenja zaraze je otežavajuća okolnost, pri čemu je već sada smanjen kontakt između medicinskih radnika i osoba koje su na odvikavanju od droga. Valja istaći da je opaženo ispravno ponašanje osoba koje koriste droge. Poštuju mere prevencije oko korišćenja narkotika, pa se čak i sami organizuju oko distribucije sterilnog materijala.¹²

Nameštanje cena

Građani Zapadnog Balkana su odmah na početku pandemijske krize počeli da se žale, naročito na Viber grupama i društvenim mrežama, o naglom skoku cena robe čija je potražnja postala velika – asepsole, maski i alkohola. U Albaniji je svega nekoliko dana nakon uvođenja mere restrikcije putničkog saobraćaja došlo do brze inspekcije svih apoteka u Draču zbog podizanja cena, nakon čega je došlo i do hapšenja vlasnika dve apoteke.¹³

Cene maski, asepsole i gela za suvo pranje ruku u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori su skočile čak 10 puta i više, pre svega u većim gradovima, pre nego što su ovi proizvodi potpuno nestali sa tržišta. Medijski izveštaji sa početka krize u Severnoj Makedoniji ističu da nije bilo zvaničnih prijava građana o skoku cena zaštitne opreme i dezinfekcionih sredstava, ali su ljudi na društvenim mrežama pokazivali slike računa sa drastično većim cenama. Slično je i na Kosovu.

Zabeležena su i hapšenja osoba za koje se pretpostavlja da su nameravali da prodaju maske na ulici ili preko onlajn kupovine. Tako je policija u beogradskoj gradskoj opštini Zemun u Srbiji tokom patroliranja uhvatila osobu sa kutijama u kojima je bilo 6.000 maski.¹⁴ Privremeno je oduzeto 250.000 evra zbog sumnje u prevaru prilikom nabavke 1,5 miliona maski za Sloveniju u kojem su učestovale firme iz Bosne i Hercegovine,¹⁵ što je slovenačka Vlada javno potvrdila.

Stiče se utisak da su vlasti u regionu brzo reagovala na drastično povećanje cena dezinfekcionih sredstava i zaštitne opreme. Utvrđene su maksimalne cene određenih proizvoda, povećan je broj inspekcija i otvorene su kontakt linije za prijavu preskupih preparata za dezinfekciju i maski. Zanimljivo, zvanična maksimalna cena zaštitnih maski u Srbiji je trenutno 120 dinara, što je za skoro 10 puta veća cena u odnosu na period pre krize, kada je bila oko 13 dinara.

Moguće je da kriminalne grupe investiraju u proizvodnju i distribuciju zaštitne, sanitarne i medicinske opreme, kao i sredstava za dezinfekciju. U takvim okolnostima, postoje izgledi da se na tržištu pojavi roba lošijeg kvaliteta. Ima više prilika i za pranje novca stečenog nezakonitim aktivnostima, od prodaje droge ili oružja, koji može da se plasira u naizgled legalne aktivnosti i imovinu pod „maskom” povećane potrebe za proizvodima u vreme zaraze.

Prevare i krađe

Tokom pandemijske krize na Zapadnom Balkanu primećeni su slučajevi u kojima se kriminalci predstavljaju kao ljudi od poverenja, a zatim, koristeći pandemijsku krizu, mobilne i digitalne tehnologije, pokušavaju da prevare ljude i naplate im određene proizvode ili pribave njihove lične podatke. Ipak, teško je proceniti da li su u regionu razmere visokotehnološkog kriminala trenutno manje ili veće u odnosu na period pre krize.

Sada je već sigurno da se pandemijska kriza koristi za zloupotrebe na internetu, koje se najčešće realizuju putem i-mejl ili SMS poruka koje sadrže informaciju u vezi sa korona virusom za čiji pristup se traži korisničko ime i šifra korisnika. Povećao se broj i-mejllova sa raznim oblicima „nigerijske prevare”,¹⁶ koja građane dovodi u zabludu da će brzo doći do zarade, kao i određeni broj aktuelnih *fišing* i *ransomver* kampanja na internetu,¹⁷ malicioznih aplikacija za mobilne telefone, o čemu izveštavaju nacionalna regulatorna tela za elektronske komunikacije.

Pojedini ljudi u Srbiji su dobili lažne SMS poruke u vezi sa isplatom penzija u kojima su se od njih traži da dostave lične podatke kao što su jedinstveni matični broj, broj žiro-računa u banci, PIN kod kartice i slične informacije. Pojavili su se i lažni lekari koji navodno zovu iz državnih zdravstvenih ustanova i pokušavaju da prodaju medicinske preparate po paprenim cenama. Došlo je i do povećanja internet komunikacije preko aplikacija za tu svrhu, koje ukoliko se ne podese kako treba, mogu da budu sredstvo za krađu kredencijala korisnika.

Postoje i primeri telefonskih i internet oglasa u kojima se nude nepostojeći lekovi za koronu, ali i testovi, kao i zaštitne maske, rukavice i sredstva za dezinfekciju. Cene su drastično veće od regularnih, pri čemu se nudi kućna dostava. U Severnoj Makedoniji je na lažnoj *Fejsbuk* stranici „Pošta Severne Makedonije” reklamirana nagrada za mobilne telefone *IPHONE11* uz naplatu dostave u iznosu od jednog evra kako bi se „ukrali” podaci o kreditnim karticama.¹⁸

Nije bilo mnogo prijavljenih slučajeva razbojništava i krađa na početku primene mere zabrane kretanja u večernjim i noćnim satima na Zapadnom Balkanu. Mediji su uglavnom izveštavali o tome šta se dešava izvan regiona. Međutim, situacija se promenila vremenom i beleže se slučajevi u kojima razbojnici tokom policijskog časa koriste pustoš na ulicama i obijaju prodavnice, trafike, apoteke, automobile, menjačnice, stovarišta, ali i privatne kuće i vikendice.

U Bosni i Hercegovini i Srbiji su se pojavile osobe koje se predstavljaju kao ekipe za dezinfekciju stanova, policajci ili radnici Vodovoda i sličnih javnih preduzeća, i koje pokušavaju da iskoriste postojeću situaciju i uđu u tuđe domove kako bi nezakonito pribavili imovinsku korist.

Najverovatnije će doći do porasta visokotehnološkog kriminala, prevara na internetu, ali i seksualne eksploatacije za onlajn usluge. Posebno su rizična deca i romska populacija. Postoji verovatnoća da ne bude dovoljno manjka resursa za rešavanje slučajeva visokotehnološkog kriminala koji je sve više sofisticiraniji u uslovima kada je prioritet sprečavanje širenja lažnih vesti.

Krijumčarenje i trgovina ljudima

Uglavnom je smanjen dolazak migranata i izbeglica na Zapadni Balkan tokom krize od širenja zaraze korona virusom. U nedelji od 25. do 31. marta, dolazak u Srbiju je smanjen za skoro 80% u odnosu na prethodnu sedmicu. U istom periodu, nije zabeležen nijedan dolazak u Albaniju, Crnu Goru i Severnu Makedoniju, dok je u Bosnu i Hercegovinu došlo 14 novih ljudi. Situacija se nije drastično promenila u prvih deset dana aprila. Jedino je u Srbiji primećen dolazak 24 novih migranata i izbeglica.¹⁹

Teško je utvrditi da li je došlo do pada ili rasta krijumčarenja ljudi. Zvanična saopštenja ukazuju da policijske službe u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Severnoj Makedoniji i dalje beleže slučajeve nedozvoljenog prelaza granice i krijumčarenja ljudi. Ipak, još uvek se ne zna da li je reč samo o tranzitnim slučajevima transporta migranata unutar zemlje, koji ne uključuje i prelazak granice. Ipak, očekuje se otežano krijumčarenje ljudi.

Identično, teško je i zaključiti da li je pao ili porastao broj slučajeva trgovine ljudima. U regionu još uvek nisu primećeni slučajevi seksualne eksploatacije za onlajn usluge, kao u Evropi. Za sada je poznato da postoji slučaj radne eksploatacije na poljoprivrednom gazdinstvu u Srbiji.²⁰

Preliminarni podaci ukazuju da je situacija u Bosni i Hercegovini i Severnoj Makedoniji nepromenjena u odnosu na period pre krize.

U Srbiji, povećan je broj SOS poziva u vezi sa trgovinom ljudi, kao i terenskih akcija. Međutim, često se javljaju osobe koje nemaju problem sa trgovinom ljudima, već zovu zbog posledica stresa od trenutne situacije. Poseban problem za pružaoce usluga žrtvama trgovine ljudima je ograničavanje kretanja i zabrana u večernjim i noćnim satima jer nemaju dozvole za kretanje tokom policijskog časa. Izazovna je i urgentna dostava namirnica i sredstava za higijenu žrtvama.²¹

Preporuke

Najugroženije grupe ljudi koje mogu da budu žrtve kriminalnih aktivnosti tokom pandemije su osobe u problemu sa drogom i alkoholom, koje žive sa HIV-om, podložne stresu, sa narušenim mentalnim zdravljem, penzioneri, siromašni, beskućnici i doskorašnji zatvorenici. Državne institucije i civilno društvo bi trebalo da ih detaljno i pravovremeno informišu kako da bez većih posledica prevaziđu period zaraze.

Policija treba da prati situaciju na ilegalnom tržištu droga i blagovremeno obavesti zdravstveni sistem o promenama, kako bi se formulisala odgovarajuća rešenja. Važno je da se uključe i tužilaštva, sudovi, civilno društvo i međunarodne organizacije, ali i koordinaciona tela za borbu protiv droga, kao što su kancelarije za borbu protiv droga u Srbiji i Crnoj Gori ili Nacionalni odbor za borbu protiv droga u Albaniji.

Zdravstveni sistemi treba da omoguće zamenske terapije u ustanovama koje dele metadon ili buprenorfin pre nestanka heroina sa tržišta. Potrebno je omogućiti i otpočinjanje opioidne zamenske terapije osobama koje odluče da prestanu da koriste drogu. Važno je da civilno društvo informiše zavisnike i osobe na odvikanju šta da izbegavaju i kako da smanje rizik od zaraze – da apeluju na dilere da prestanu sa držanjem droge u ustima, ali i da naprave zalihe lekova i sterilnog pribora.

Tokom pandemije, zdravstveni sistemi treba da insistiraju da osobe sa već postojećim poremećajima mentalnog zdravlja nastave sa lečenjem i budu svesne novih simptoma. Osobe podložne posledicama stresa, straha i anksioznosti treba informisati o registrovanim lekovima za terapiju paničnog ponašanja. Na primer, jedini benzodiazepin u Srbiji registrovan za terapiju paničnog poremećaja je alprazolam u dozama od 0.25mg, 0.5mg i 1mg.

Vlade u regionu, a posebno institucije socijalne zaštite, treba da informišu korisnike socijalne pomoći i penzionere kako mogu da podignu pomoć i penziju. Informisanje je posebno važno u sredinama gde je starijima od 65 godina u potpunosti zabranjeno kretanje. U narodnim kuhinjama je važno podići mere sanitarne i zdravstvene zaštite jer je rizično i uzimanje jednog obroka u toku dana.

Policijske službe i regulatorne agencije za elektronske komunikacije bi trebalo da pojačaju informisanje stanovništva, a posebno penzionere i roditelje, o bezbednosti na internetu i svim mogućim načinima prevara, digitalnog uznemiravanja, krađa identiteta, uhođenja i praćenja preko društvenih mreža. Pored toga, potrebno je da redovno informišu javnost o novim metodama zloupotreba na internetu tokom pandemije.

Preporuke su da korisnici koji koriste internet aplikacije za komunikaciju detaljno pogledaju pozive na sastanak i ne odgovaraju na nepoznate, posebno ako se radi o sastanku sa većim brojem korisnika. Potrebno je obratiti pažnju i na bezbednosna podešavanja onlajn sastanaka. I-mejlovi i SMS poruke u kojima se traže lični podaci ili šifre treba pažljivo pogledati i ne unositi kredencijale brzopleta.

Beleške

¹ „Situation update worldwide”, European Centre for Disease Prevention and Control, 11. 4. 2020, <https://www.ecdc.europa.eu/en/geographical-distribution-2019-ncov-cases>

² Intervju, Lidija Komlen Nikolić, predsednica Predsedništva Udruženja javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, 10. 4. 2020.

³ „Crime and Contagion: The Impact of a Pandemic on Organized Crime”, Global Initiative against Transnational Organized Crime”, 26. 3. 2020, <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/03/CovidPB1rev.04.04.v1.pdf>, str. 6.

⁴ „Na području Nove Crnje otkrivena ilegalna laboratorija za proizvodnju marihuane i uhapšene dve osobe”, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, saopštenje od 25. 3. 2020.

⁵ Pogledati: „Crime and Contagion: The Impact of a Pandemic on Organized Crime”, Global Initiative against Transnational Organized Crime”, 26. 3. 2020, <https://globalinitiative.net/crime-contagion-impact-covid-crime/>; „How Coronavirus Is Changing the Market for Illegal Drugs”, The Conversation, 26. 3. 2020, <https://theconversation.com/how-coronavirus-is-changing-the-market-for-illegal-drugs-134753>; „Pandemic Profiteering: How Criminals Exploit the COVID-19 Crisis”, EUROPOL, 27. 3. 2020, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis>; „What Coronavirus Means for Online Fraud, Forced Sex, Drug Smuggling, and Wildlife Trafficking”, Brookings, 3. 4. 2020, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/04/03/what-coronavirus-means-for-online-fraud-forced-sex-drug-smuggling-and-wildlife-trafficking/>; „How COVID-19 is changing law enforcement practices by police and by criminal groups”, Brookings, 7. 4. 2020, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/04/07/how-covid-19-is-changing-law-enforcement-practices-by-police-and-by-criminal-groups/>.

⁶ Intervju, Mreža za politike prema drogama u jugoistočnoj Evropi, 7. 4. 2020.

⁷ „Coronavirus Affects Everything rather Than Crime”, Albanian Daily News, 12. 3. 2020, <https://www.albaniandailynews.com/index.php?idm=40298&mod=2>

⁸ „Zaplenjeno oko tri kilograma marihuane, uhapšen sedamnaestogodišnjak”, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, saopštenje od 27. 3. 2020.

⁹ Intervju, Mreža za politike prema drogama u jugoistočnoj Evropi, 7. 4. 2020.

¹⁰ Isto.

¹¹ Informacija je dobijena iz dva anonimna izvora.

¹² Intervju, Mreža za politike prema drogama u jugoistočnoj Evropi, 7. 4. 2020.

¹³ „Albanian Police Battles Sharp Price Rises of Coronavirus Products”, Albanian Daily News, 15. 3. 2020, <https://www.albaniandailynews.com/index.php?idm=40391&mod=2>

¹⁴ „Uhapšeni osumnjičeni za nedozvoljenu trgovinu”, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, saopštenje od 17. 3. 2020.

¹⁵ „Tonin: Maske so naročili pri podjetju Global Promet, katerega direktor je Emir Begović iz BiH. Ta prevoz in te maske niso nikoli obstajale!”, Demokracija, 19. 3. 2020, <http://www.demokracija.si/slovenija/tonin-maske-so-narocili-pri-podjetju-global-promet-katerega-direktor-je-emir-begovic-iz-bih-ta-prevoz-in-te-maske-niso-nikoli-obstajale.html>

¹⁶ Intervju, Lidija Komlen Nikolić, predsednica Predsedništva Udruženja javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, 10. 4. 2020.

¹⁷ Cilj *fišing* napada je da prevarom ili namamom dođu do ličnih informacija korisnika interneta, tako što se prekršioc predstavlja kao osobe od poverenja. *Ransomver* je internet zloupotreba putem koje se iznuđuje novac od žrtve preteći joj da će objaviti, obrisati ili prisvojiti važne lične podatke.

¹⁸ „Голема измама хара низ Македонија”, Centar, 21. 3. 2020, <https://centar.mk/blog/2020/03/21/golema-izmama-hara-niz-makedonija-vi-velat-deka-ke-vi-dadat-ajfon-za-1-evro-a-potoa-ke-vi-gi-soberat-podatotsite-od-kreditnata-kartitsa/>

¹⁹ Pogledati: <<https://migration.iom.int/europe?type=arrivals>>

²⁰ Intervju, ASTRA – Akcija protiv trgovine ljudima, 8. 4. 2020.

²¹ Isto.